

1.2. Lapse huvidest lähtumine

LÕK artikkel 3 ja mitmed teised artiklid toovad välja, et lapsi puudutavates ettevõtmistes tuleb esikohale seada lapse huvid. Lapse huvidest lähtumine on lastekaitsetöös esmatähtis. Lapse huvidest lähtumise eesmärk on tagada lapse jaoks parim lahendus, mis toetaks tema igakülgset arengut, heaolu ja turvalisust.

LasteKS § 21 lg 1 alusel on kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel vajalik selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.

Lapse huvi väljaselgitamisel tuleb arvesse võtta objektiivset kui ka subjektiivset vaatenurka:

1. Objektiivse vaatenurga puhul lastekaitsetöötaja selgitab välja lapse abivajaduse ja hindab selle põhjal, mis on konkreetse otsuse tegemisel lapse huvi. Fookuses on väline hinnang lapse olukorrale, abivajadusele ja selle ulatusele ning otsuse võimalikule mõjule lapsele.
2. Subjektiivse vaatenurga puhul lastekaitsetöötaja uurib lapselt, mis on lapse arvamus ja soovid, arvestab neid huvide väljaselgitamisel ja otsuse tegemisel. Subjektiivse vaatenurga puhul tulevad esile lapse enda väljendused ja ettekujutused olukorrast, seisundist ja otsuse võimalikust mõjust temale endale. Antud vaatenurk toob esile lapse isiklikud huvid, näiteks lapse konkreetset eelistust mingis küsimuses või valdkonnas. Tulenevalt lapse enesemääratluse õigusest, on kohustus ka arvestada lapse isiklike huvidega.

Lapse huvidest lähtuv põhimõte on kompleksne ja selle sisu peab selgitama alati välja juhtumipõhiselt. Lapse isikliku arengu vaatenurgast lähtuvalt sõltub huvi esil olevatest konkreetsetest asjaoludest, kuid eriti lapse east, küpsuse astmest, vanemate kohalolekust või hoopis puudumisest, last ümbritsevast keskkonnast ja läbielatud kogemustest.⁴ Asjaolud, mida lapse huvide väljaselgitamiseks hinnata on alati unikaalsed. Oluline on analüüsida otsuse lühiajalist ja pikemaajalist mõju lapse elule. Lapse perest eraldamiste, vanematega suhtlemise õigus, asendushooldust ja lapsendamist puudutavate otsuste puhul võivad lapse huvid olla just määrava tähtsusega. Iga tehtava otsuse puhul peab lapse huvisid hindama ja kindlaks määrama kõnealuse lapse puudutavate asjaolude valguses.⁵

LasteKS § 21 lg 2 alusel tuleb lapse huvide väljaselgitamiseks:

1. selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seonduvad asjaolud ning muu informatsioon, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule;
2. selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel;
3. kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumise hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega.

Lapse parimates huvides on⁶ :

1. saada haridust;
2. omada perekondlikke suhteid;
3. tunda oma vanemaid ja olla nende poolt hooldatud;
4. osaleda oma elu mõjutavate otsuste tegemisel;
5. olla austatud ja koheldud kui indiviid.

Euroopa Inimõiguste Kohus käsitleb lapse huvi peamiselt kahes asjas:⁷

1. lapsel säiliks perekondlikud sidemed, välja arvatud juhul kui need on ebasoovitavad;
2. laps peab saama areneda sobivas keskkonnas.

Oluline on meeles pidada, et lapse heaolu hindamise keskmes on lapse huvid, mitte lapsevanema huvid.

LasteKS §21 lg 3 alusel juhul kui lapse huvid erinevad lapse arvamusest või muul põhjusel tehakse otsus, mis ei ühti lapse arvamusega, tuleb selgitada lapsele tema arvamuse arvestamata jätmise põhjuseid.

⁴ Lillsaar, M. (2013). Ühise hooldusõiguse lõpetamine ja hooldusõiguse üleandmine. Kohtupraktika analüüs - https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analaysid/2013/hooldusoiguse_lopetamine_ja_yleandmine_analyys_m.lillsaar.pdf

⁵ Lapse parimad huvid - https://juridica.ee/article_full.php?uri=2015_6_lapse_parimad_huvid&pdf=1

⁶ vt viide 5

⁷ Lillsaar, M. (2013). Ühise hooldusõiguse lõpetamine ja hooldusõiguse üleandmine. Kohtupraktika analüüs - https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analaysid/2013/hooldusoiguse_lopetamine_ja_yleandmine_analyys_m.lillsaar.pdf